RABHADH
CAITHFEAR an scrúdpháipéar seo a chur ar ais le do fhreagarleabha(i)r ag deireadh an scrúdaithe, nó caillfear marcanna.

Scríobh do Scrúduimhir anseo ☞

Coimisiún na Scrúduithe Stáit

SCRÚDÚ NA hARDTEISTIMÉIREACHTA, 2019

EACNAMAÍOCHT – GNÁTHLEIBHÉAL

(400 marc)

DÉ hAOINE 21 MEITHEAMH MAIDIN 9:30 – 12:00

Freagair **sé** cheist as Roinn A agus **ceithre** cheist as Roinn B.

ROINN A (100 marc)

Freagair **sé** cinn de na **naoi** gceist ghearrfhreagra sna spásanna atá ann dóibh.

ROINN B (300 marc)

Freagair **ceithre** cheist.
Scríobh na freagraí i do fhreagarleabha(i)r.
Ná scríobh freagraí Roinn B ar an gceistpháipéar seo.
Tá na ceisteanna ar fad ar aon mharc (75 marc).
Tabhair faoi deara go bhfuil fo-ranna sna ceisteanna.

Ní mór duit an scrúdpháipéar seo a thabhairt ar ais le do fhreagarleabha(i)r ag deireadh an scrúdaithe.

ROINN A (100 marc)

Freagair **sé** cinn de na **naoi** gceist ghearrfhreagra sna spásanna atá ann dóibh.

1. Cad dó a seasann na litreacha seo a leanas? Scríobh **gach** freagra sa spás cuí.
(Tá na litreacha Béarla tugtha idir lúibíní.)

AE (*EU*)	
BCE (*ECB*)	
EDT (*WTO*)	

(16 mharc)

2. Sa léaráid thíos taispeántar cothromaíocht fhadtréimhseach gnólachta atá in Iomaíocht Fhoirfe.

(i) Scríobh i bhfocail (agus ní mar ghiorrúcháin) **lipéad iomlán** gach ceann de na línte atá uimhrithe 1 agus 2. Bain úsáid as an bhfreagarbhosca atá curtha ar fáil.

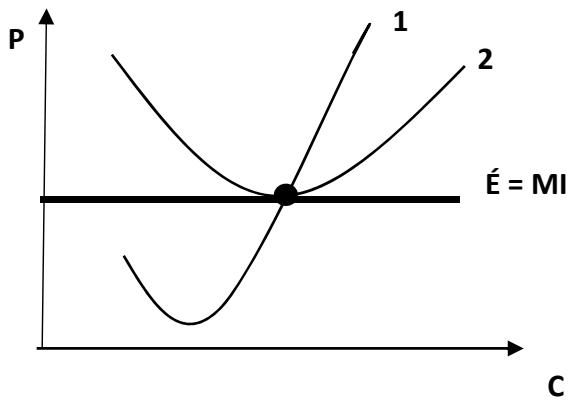

Freagarbhosca

Uimhir	An Lipéad Iomlán
1	
2	

(ii) **Ar an léaráid thuas taispeáin**:

- An praghas a ghearrfaidh an gnólacht ar a aschur (úsáid an lipéad $\mathbf{P_1}$)
- An t-aschur a tháirgfidh an gnólacht i gcothromaíocht (úsáid an lipéad $\mathbf{C_1}$).

(16 mharc)

3. Luaigh **samplaí** de na ceithre thoisc tháirgeachta faoi gach ceann de na ceannteidil seo a leanas:

Toisc	Sampla de thoisc tháirgeachta
Talamh	
Saothar	
Caipiteal	
Fiontraíocht	

(16 mharc)

4. Ainmnigh an t-eacnamaí a luaitear le **trí cinn ar bith** de na teoiricí / coincheapa eacnamaíochta ar an liosta thíos:

	Teoiric / Coincheap Eacnamaíochta	Ainm an Eacnamaí
A	Prionsabail an Chánachais	
B	Teoiric an Daonra agus Soláthar an Bhia	
C	Dúshaothrú na n-oibrithe faoin gcóras caipitleach	
D	An tIolraitheoir	

(16 mharc)

5. In 2017, ba é OTN (GNP) na tíre ná €44 billiún. In 2018, ba é OTN na tíre ná €46.2 billiún.

(i) Cad dó a seasann na litreacha OTN?

_____

(ii) Ríomh céatadán an ardaithe san OTN idir 2017 agus 2018.

Taispeáin do chuid oibre

Freagra: _____

(16 mharc)

6. Is samplaí d'instealltaí nó de shiltí a bhaineann le Sreabhadh Ciorclach an Ioncaim Náisiúnta iad na míreanna ar an liosta thíos. As an liosta, cuir in iúl céard iad na hinstealltaí agus céard iad na siltí.

Cánachas	Caiteachas ar Infheistíocht	Easpórtálacha	Iompórtálacha

Scríobh do fhreagraí sna spásanna atá curtha ar fáil dóibh thíos.

Instealltaí	Siltí

(17 marc)

7. I gCáinaisnéis 2019, íslíodh an ráta MSU (USC) ó 4.75% go 4.5%.

(i) Cad dó a seasann na litreacha MSU?

_____

(ii) Tabhair breac-chuntas ar shochar eacnamaíochta **amháin** d'oibrithe a bhaineann leis an ísliú seo i ráta an MSU.

_____

_____

(17 marc)

8. (a) Mínigh cad a chiallaíonn an téarma **ganntanas acmhainní** i gcúrsaí eacnamaíochta.

_____

_____

(b) Tabhair breac-chuntas ar **dhá** shampla de shlite a gcuireann saoránaigh Éireannacha acmhainní amú.

(i) _____

_____

(ii) _____

_____

(17 marc)

9. Ní mór do ghnólacht seachadta pizza a chostais sheasta agus a chostais athraitheacha a chlúdach san fhadtréimhse.

(a) Mínigh cad a chiallaíonn **costais sheasta** agus luaigh sampla **amháin** de chostas seasta i gcás gnólacht seachadta pizza.

Costais sheasta: _____

Sampla: _____

(b) Mínigh cad a chiallaíonn **costais athraitheacha** agus luaigh sampla **amháin** de chostas athraitheach i gcás gnólacht seachadta pizza.

Costais athraitheacha: _____

Sampla: _____

(17 marc)

Ná dearmad an scrúdpháipéar seo a thabhairt ar ais leis an/na (bh)freagarleabha(i)r a úsáidtear chun na ceisteanna i Roinn B a fhreagairt.

ROINN B (300 Marc)

Freagair **ceithre** cheist.
Scríobh na freagraí i do fhreagarleabha(i)r.
Ná scríobh freagraí Roinn B ar an gceistpháipéar seo.
Tá na ceisteanna ar fad ar aon mharc (75 marc).
Tabhair faoi deara go bhfuil fo-ranna sna ceisteanna.

1. Taispeántar cothromaíocht fhadtréimhseach gnólachta in **Iomaíocht Neamhfhoirfe** sa léaráid thíos.

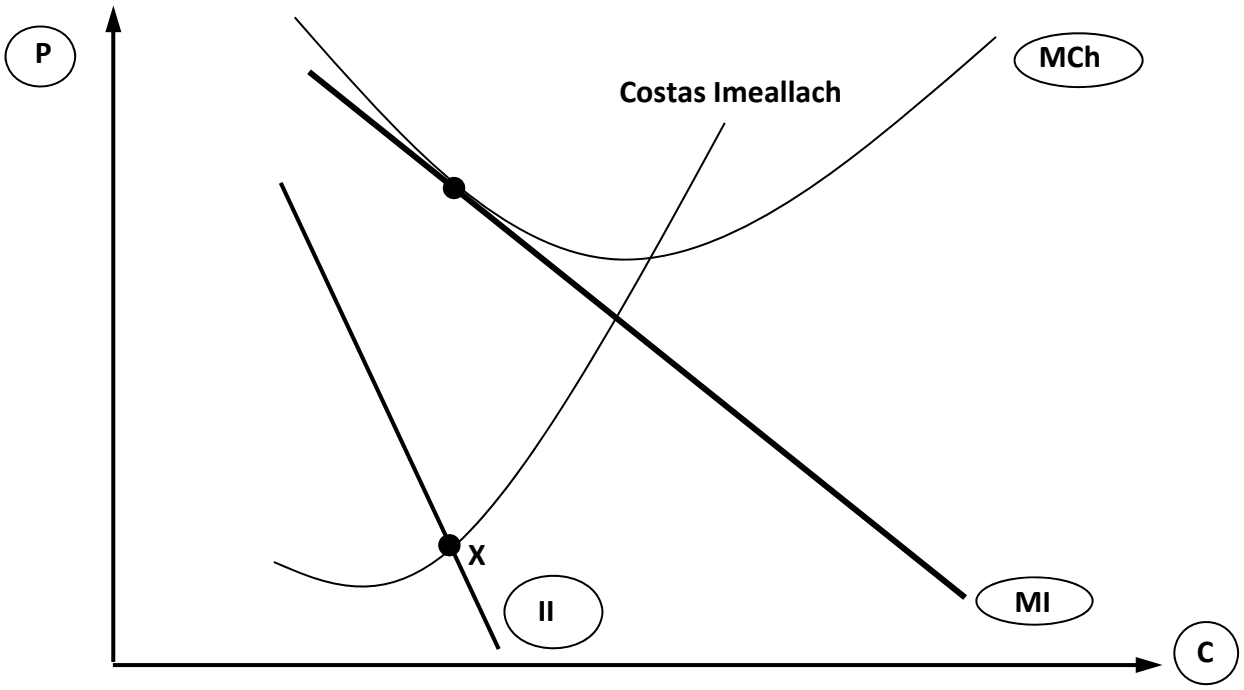

(a) (i) Scríobh amach ina iomláine cad dó a seasann **gach** ceann de na **cúig** lipéad thuas a bhfuil ciorcal thart orthu.

Déan cóip den léaráid i do fhreagarleabhar.

(ii) Tá an gnólacht i gcothromaíocht ag pointe **X** ar an léaráid.
Taispeáin ar do léaráid:

- An **praghas** a ghearrfaidh an gnólacht ar a aschur (úsáid an lipéad $\mathbf{P_1}$).
- An **t-aschur** a thairgfidh an gnólacht i gcothromaíocht (úsáid an lipéad $\mathbf{C_1}$).

(30 marc)

(b) Ceann de na saintréithe a bhaineann le margadh atá in iomaíocht neamhfhoirfe ná **saor-iontráil agus saor-imeacht**.

(i) Mínigh an téarma **saor-iontráil agus saor-imeacht**.
(ii) Luaigh **dhá** shaintréith eile a bhaineann leis an Iomaíocht Neamhfhoirfe.
(iii) Scríobh nóta achomair ar **gach** ceann de na saintréithe seo. **(21 marc)**

(c) Tá méadú ag teacht ar líon na ngnólachtaí, ar nós Greenstar, Clean Ireland, AES agus Mr Binman, atá ag soláthar seirbhísí bailithe dramhaíl tí in Éirinn.
Tabhair breac-chuntas ar **dhá** bhuntáiste eacnamaíochta agus ar mhíbhuntáiste eacnamaíochta **amháin** a d'fhéadfadh a bheith ag baint le níos mó gnólachtaí a bheith ag teacht isteach i margadh na seirbhísí bailithe dramhaíl tí. **(24 marc)**

[75 marc]

2. Léiríonn an t-eolas thíos an chainníocht de cheapairí a éilítear agus an chainníocht díobh a sholáthraítear ar phraghsanna difriúla i gceaintín scoile.

Praghas €	An Chainníocht a Éilítear (aonaid)	An Chainníocht a Sholáthraítear (aonaid)
5.00	100	500
4.50	200	400
4.00	300	300
3.50	400	200
3.00	500	100

Agus tú ag úsáid an eolais thuas ar léaráid **amháin**
(is ceadmhach grafpháipéar a úsáid más mian leat):

(a) (i) Tarraing agus lipéadaigh cuar an éilimh ar cheapairí.
(ii) Tarraing agus lipéadaigh cuar soláthair na gceapairí.
(iii) Taispeáin ar do léaráid:
- Praghas cothromaíochta na gceapairí (úsáid $\mathbf{P_1}$)
- Cainníocht chothromaíochta na gceapairí (úsáid $\mathbf{C_1}$).

(30 marc)

(b) Is féidir go mbogfaidh cuar an éilimh ar cheapairí **nó** cuar soláthair na gceapairí ar dheis nó ar chlé mar gheall ar na nithe seo a leanas:

- Ardú ar chostas na gcomhábhar sna ceapairí.
- 200 mac léinn breise ar cuairt de bharr comórtas lúthchleasa a bheith ar siúl sa scoil.

Maidir le **gach** ceann de na nithe thuas, freagair na **trí** cheist seo a leanas.
(i) Luaigh cé acu cuar an éilimh **nó** cuar an tsoláthair a bhogfaidh.
(ii) Luaigh cé acu ar dheis **nó** ar chlé a bhogfaidh an cuar a luann tú.
(iii) Mínigh cén fáth a mbogfaidh an cuar sa treo a luann tú.

(20 marc)

(c) I gCáinaisnéis 2019, leathnaigh an Rialtas an deontas €5,000 chun feithicil leictreach a cheannach.

(i) Tabhair breac-chuntas ar chúis eacnamaíochta **amháin** a ndearna an rialtas an beart thuasluaite.
(ii) Luaigh agus mínigh slí **amháin** a bhfeadfadh tionchar eacnamaíochta a bheith ag an mbeart thuas ar an éileamh ar fheithiclí leictreacha in Éirinn.
(iii) Luaigh agus mínigh **dhá** bheart eile a d'fhéadfadh rialtas na hÉireann a dhéanamh chun ceannach feithiclí leictreacha a spreagadh.

(25 marc)
[75 marc]

3. **(a)** Mínigh **trí cinn ar bith** de na téarmaí seo a leanas:

- Ráta an íosphá náisiúnta
- So-aistritheacht gairme lucht saothair
- Sochar comhchineálach
- Fostaíocht san earnáil phoiblí. **(21 marc)**

(b) Tá ról tábhachtach ag an saothar i bhforbairt geilleagair.

(i) Mínigh an téarma a bhfuil líne faoi.
(ii) Tabhair breac-chuntas ar **dhá** chúis a bhféadfadh fostóirí a bheith ag éileamh breis saothair.
(iii) Luaigh agus mínigh **dhá** thoisc a spreagfadh breis daoine chun a bheith páirteach sa lucht saothair.

(30 marc)

(c) I ngeilleagar na hÉireann faoi láthair, tá ganntanas scileanna ann in earnálacha áirithe, mar shampla, sa tógáil, TF, sláinte agus san oideachas.

(i) Déan plé ar shlí **amháin**, ó thaobh na heacnamaíochta de, a dtéann ganntanas scileanna i bhfeidhm ar **gach** ceann díobh seo a leanas:
- Gnólachtaí
- Geilleagar na hÉireann.

(ii) Luaigh agus mínigh **dhá** bheart a d'fhéadfadh gnólachtaí a dhéanamh chun soláthar an luchta saothair oilte a mhéadú.

(24 marc)
[75 marc]

4. **(a)** Mínigh **trí cinn ar bith** de na téarmaí seo a leanas:

- Geilleagar oscailte
- Ráta malairte
- Fás geilleagrach
- Taraifí.

(21 marc)

(b) Beidh lucht tacaíochta rugbaí na hÉireann ag taisteal go dtí an tSeapáin faoi choinne Chorn Rugbaí an Domhain in 2019.

(i) An sampla d'iompórtáil dhofheicthe **nó** d'easpórtáil dhofheicthe é seo i gcás gheilleagar na hÉireann? Mínigh do fhreagra.
(ii) Mínigh cad a chiallaíonn **barrachas** ar Chomhardú Trádála na hÉireann.
(iii) Tabhair breac-chuntas ar **dhá** bhuntáiste eacnamaíochta atá ag an trádáil idirnáisiúnta do gheilleagar na hÉireann.

(30 marc)

(c) Tá an rialtas ag pleanáil €500m a chur isteach i gCiste '**Lá na Coise Tinne**' in Éirinn ó 2019 ar aghaidh. Tá deischostas ag baint leis seo.
Nóta: Cuireadh an ciste seo ar bun chun cuidiú leis an ngeilleagar tuairteanna eacnamaíochta, e.g. an Breatimeacht, cogaí trádála, géarchéimeanna baincéireachta etc., a bhainistiú sa todhchaí.

(i) Mínigh an téarma **deischostas**.
(ii) An rud maith é Ciste Lá na Coise Tinne, dar leat? Mínigh do fhreagra.
(iii) Mol **dhá** shlí a bhféadfaí úsáid a bhaint as an €500m seachas é a chur i gCiste Lá na Coise Tinne. Tabhair fáth **amháin** le do fhreagra i n**gach** cás.

(24 marc)
[75 marc]

5. **(a)** Tugann Ollscoil Mhaigh Nuad cárta cliste ar a dtugtar 'MyCard' do gach mac léinn lena úsáid ar an gcampas. Cuireann an cárta seo ar chumas na n-úsáideoirí rudaí a cheannach ar an gcampas gan airgead tirim a úsáid.

Tabhair breac-chuntas ar bhuntáiste **amháin** a bhaineann le modh íocaíochta **neamhairgid** i gcás **gach** ceann díobh seo a leanas:

- Na mic léinn
- An ollscoil
- Na bainc. **(21 marc)**

(b) Tá roinnt eacnamaithe ag tuar go dtiocfaidh ardú ar rátaí úis taobh istigh de bhliain. Mínigh conas is dócha a rachaidh ardú ar rátaí úis i bhfeidhm ar **gach** ceann díobh seo a leanas:

- Teaghlaigh
- Gnólachtaí
- Rialtas na hÉireann. **(24 marc)**

(c) Tá céad seasca a haon oifig phoist le dúnadh in Éirinn sa bhliain atá romhainn.

(*Foinse:* Nuacht RTÉ, *Lúnasa 2018*)

(i) Luaigh agus mínigh **dhá** chúis a d'fhéadfadh a bheith le dúnadh roinnt oifigí poist.

(ii) Tabhair breac-chuntas ar shlí **amháin**, ó thaobh na heacnamaíochta de, a bhféadfadh dúnadh na n-oifigí poist dul i bhfeidhm ar **gach** ceann díobh seo a leanas:

- Custaiméirí na n-oifigí poist
- Fostaithe na n-oifigí poist
- An pobal áitiúil. **(30 marc)**

[75 marc]

6. Is aidhmeanna tábhachtacha rialtais iad ioncam a chruinniú trí chánachas agus <u>imghabháil cánach</u> a laghdú.

(a) (i) Mínigh an téarma a bhfuil líne faoi agus luaigh sampla **amháin** d'imghabháil cánach**.**

(ii) Luaigh agus mínigh **dhá** chúis eacnamaíochta a bhfuil an cánachas riachtanach sa gheilleagar.

(21 marc)

(b) I gCáinaisnéis 2019, ardaíodh an ráta Cháin Bhreisluacha (CBL) a ghearrtar ar earnáil an fháilteachais (óstáin, bialanna, etc.) ó 9% go 13.5%.

(i) Mínigh an téarma **Cáin Bhreisluacha**.

(ii) An sampla de cháin dhíreach nó de cháin indíreach é CBL? Mínigh do fhreagra.

(iii) Tabhair breac-chuntas ar **dhá** shlí, ó thaobh na heacnamaíochta de, a d'fhéadfadh an t-ardú seo ar an ráta CBL in earnáil an fháilteachais dul i bhfeidhm ar gheilleagar na hÉireann.

(30 marc)

(c) Tabhair breac-chuntas ar argóint eacnamaíochta **amháin i bhfabhar aon dá cheann** de na bearta rialtais seo a leanas a fógraíodh i gCáinaisnéis 2019, agus ar argóint eacnamaíochta **amháin ina n-éadan**:

- Ardú €5 in aghaidh na seachtaine ar íocaíochtaí leasa shóisialaigh.
- Ardú 50c ar phraghas pacáiste 20 toitín.
- 2 sheachtain bhreise de shaoire thuismitheoireachta le pá do gach tuismitheoir a bhfuil leanbh faoi bhliain amháin d'aois aige/aici.

(24 marc)

[75 marc]

7. **(a)** Déanann an POS (CSO) leibhéal an Ioncaim Náisiúnta in Éirinn a ríomh agus baintear úsáid as trí mhodh leis sin a dhéanamh: modh an ioncaim; modh an aschuir agus modh an chaiteachais.

(i) Cad dó a seasann na litreacha POS?
(ii) Mínigh **aon** cheann de na trí mhodh a mbaintear úsáid astu chun an t-ioncam náisiúnta a ríomh.
(iii) Luaigh agus mínigh **dhá** chúis a bhfuil sé tábhachtach leibhéal an Ioncaim Náisiúnta i dtír a ríomh.

(24 marc)

(b) Cúis amháin a d'fhéadfadh a bheith le lonnú cuideachtaí ilnáisiúnta (CIN-anna; MNCs sa Bhéarla) ar nós Google agus Apple in Éirinn ná ráta íseal na cánach corparáide.

(i) Mínigh na téarmaí **cuideachta ilnáisiúnta** agus **cáin chorparáide**.
(ii) Déan plé ar **dhá** chúis eacnamaíochta **eile** a lonnódh CIN-anna in Éirinn.
(iii) Déan plé ar chúis eacnamaíochta **amháin nach** lonnódh roinnt CIN-anna in Éirinn.

(30 marc)

(c) Is í seo a leanas Foirmle an Iolraitheora i ngeilleagar oscailte:

$$\frac{1}{\text{MPS} + \text{MPM}}$$

(i) Mínigh na téarmaí **MPS** agus **MPM**.

Glac leis gurb é 0.1 an MPS agus 0.4 an MPM.

(ii) Agus tú ag baint úsáid as an bhfoirmle thuasluaite, ríomh méid an iolraitheora. **Taispeáin do chuid oibre.**

(iii) Mínigh cad a chiallaíonn do fhreagra.

(21 marc)
[75 marc]

8. **(a)** Mínigh **trí cinn ar bith** de na téarmaí seo a leanas:

- Boilsciú praghsanna
- Lánfhostaíocht
- Eisimirce
- Príobháidiú.

(21 marc)

(b) Tá an rialtas tiomanta do bhonneagar na tíre a fheabhsú, soláthar leathanbhanda i gceantair thuaithe san áireamh.

(i) Mínigh an téarma **bonneagar**.

(ii) Déan plé ar bhuntáiste eacnamaíochta **amháin** a d'fhéadfadh a bheith ag soláthar leathanbhanda i gceantair thuaithe do **gach** ceann díobh seo a leanas:

- Teaghlaigh
- Gnólachtaí.

(iii) Luaigh sampla **amháin** de bhonneagar, seachas an leathanbhanda, ar dóigh leat gur chóir d'Éirinn infheistíocht a dhéanamh ann, agus mínigh fáth **amháin** le do rogha.

(30 marc)

(c) Caithfidh bailte beaga na hÉireann troid má tá rath le bheith orthu.

(*Foinse:* Irish Independent*, 30 Samhain 2018*)

(i) Tabhair breac-chuntas ar **dhá** fhadhb a d'fhéadfadh a bheith ann de thoradh an mheatha ar ghníomhaíocht eacnamaíochta i roinnt bailte beaga agus i roinnt ceantar tuaithe sa tír.

(ii) Luaigh agus mínigh **dhá** bheart a d'fhéadfaí a thabhairt isteach chun cuidiú leis an meath eacnamaíochta seo a aisiompú.

(24 marc)
[75 marc]

Ná dearmad an scrúdpháipéar seo a thabhairt ar ais leis an/na (bh)freagarleabha(i)r a úsáidtear chun na ceisteanna i Roinn B a fhreagairt.

Níl aon ábhar scrúdaithe ar an leathanach seo

Níl aon ábhar scrúdaithe ar an leathanach seo